

Kje up je tvoj?
 Kjer brat ti nudi roko in srcé,
 Kjer čuješ bratovsko sladko imé,
 Kjer bratovska ljubezen ti sladi
 Na zemlji svetle in temotne dni,
 S teboj se smeje in s teboj solzi:
 Na brata srcu — up je tvoj.

Krog se oglej!
 Triglava trojni vrh kipi v nebó
 In Sava bistra moči to zemljó.
 Očetov vera src je naših kras,
 Slovenske govornice mil nam glas.
 Tu bratov četa gleda ti v obraz:
 Krog se oglej in mi povej!

In mi povej!
 Si li zapustil dom slovanski? — ne!
 Slovanski hrib in log pozdravlja te.
 Ostavil li si jezik svoj? — Nikdar!
 Naš jezik mili ni slovanski mar?
 In srca bratje dajemo ti v dar.
 Oglej se — in srcé ogrej!

Iz popotnega dnevnika.

(Piše P. Fl. Hrovat.)

I.

Ndor vedno tičí domá, vidi malo svetá«, pravi znan pregovor. Pa že tudi gola radovednost žene človeka, da pogleda kaj novega. S tem si blažiš srce in ukus za lepoto, učiš se tudi ljubiti svojo domovino in narod. Prepričaš se, da med lepimi deželami naša domovina ni zadnja.

Že davno sem želel videti sloveče igre v Oberammergau-u na Bavarskem. Igrajo se vsako deseto leto in privabijo mnogo tujcev. H krati sem želel tudi videti nekoliko svetá, razvedriti si duha in okrepčati si zdravje.

Lani mi je bila naposled sreča mila; dobil sem tudi še tovariša, večšega zdravnika-homeopata, kateremu sem torej smel popolnoma zaupati svojo malenkost. Če povem, da je imel vedno polno torbo humorja, izrekam o njem popolno po-

hvalo, zakaj prav ta lastnost kratkočasi in vedri človeka na poti. Kar sem videl znamenitega, podajem tukaj bralcem »Dom in Svet«-a, prav po načelu tega lista, da ljubimo dom, a spoznavajmo svet s skrbnim opazovanjem.

Dné 17. septembra odrineva s tovarišem, gosp. J. P., sedanjim župnikom v B., iz Novega Mesta po lepi Šent-Jernejski ravnini v Krško. Tukaj so naju čakali železniški vožnji listi, katere nama je blagovoljno preskrbel načelnik železniške postaje g. G. S prvim vlakom jo odrineva proti beli Ljubljani. Dospesva zjutraj v mesto, opraviva svojo pobožnost in obiščeva še nekaj znancev. Potem se odpeljeva po Rudolfovi železnici proti Tirolski. Bil je lep dan. Kako so se žarile na desni strani Kamniške planine z robotim Grintovcem!

Na levi pa nas je pozdravljala marsikateri drug gorenjski starina, ki stoji na straži ob meji lepe slovenske zemlje; med njimi kraljuje slovenskih gorâ prvak — Triglav. Res lepa naša slovenska zemlja!

Nehoté mi šine misel, bodem-li videl še lepše kraje? A, če bodo lepši, srca mi vendar ne bodo tako navdajali z ljubeznijo, z veseljem in srečo, kakor naše planine, naš domači svet. — Vedno bolj se bližava koroški meji, že sva v Ratečah (885 m.), kjer dela hribovje mejo med Savskim in Dravskim vodovjem. Sedaj jo zavije vlak čez belopeški hudournik, ki loči Kranjsko in Koroško, v Trbiž. Tu se cepi železniška proga: na levo gré na Laško, na desno pa proti Beljaku. Med potom v Beljak se nam pridruži koroški deželni poslanec G. Einspieler. Šel je na Dunaj, da bi osebno poročal ministerstvu o znanem dogodku Podkloštom ob poslednjih volitvah, in s prošnjo, da bi se sodnja obravnava vršila pred nepristranskimi porotniki, ne v Celovcu. Kakor znano, je ta stvar že končana na čast narodnih volilcev in č. g. poslanca, kateremu so hoteli nasprotniki obesiti vso krivdo na vrat. Povedal je marsikaj o stanju Slovencev po Koroškem. Seveda ni tu prostora, niti naš namen, da bi govorili o tej stvari. V Beljaku se poslovimo od prijaznega gospoda, ki se je peljal po progi proti Dunaju, midva pa po drugi na Tirolsko.

Od Beljaka se vije železnica navzgor ob Dravi. Tu vidiš prijazni trg Špital, kmalu potem na desnici ob vznožju hribov razvalinê nekdanj slavnega gradú Ostroviškega (Ortenburg). Dalje hiti po rodovitnem lurenškem polji, da dospê do Gorenjega Dravograda (640 m), meje med Tirolsko in Koroško. Še kakih 20 km, in že smo v prvem mestu

Tirolske, — v prijaznem Liencu. Mestece ima prelepo lego ob iztoku Izele v Dravo; prva je mnogo večja od druge. Mestece šteje kakih 3000 prebivalcev. Na okoli oklepajo kotlino visoke gore z golimi vrhunci, ki imajo po svojih dozdevnih podobah razna imena, kakor »Zla čarovnica« (das böse Weibel), »Dobri možiček« (das gute Manderl) itd. Ker sva bila že utrujena in pa, da bi se vozila po dnevu preko Brennerja v Inmost, skleneva prenočiti v tem mestu.

Prav gostoljubno naju sprejmejo frančiškani, ki oskrbujejo deško ljudsko šolo. Ko izrazim željo, da bi šla do mraka še rada pogledat nekoliko po mestu, pravijo, da tega ni treba, češ, saj je raz samostansko streho najlepši razgled po mestu in okolici. Prijazni predstojnik naju pelje v podstrešje, od koder vodijo zložne stopnice na vrh strehe; tu pa na vrhu so na vse strani raztegnena pripravna hodišča. Dosihdob še nisem videl nikjer takih hodišč po strehah. Semtertje sem videl velike čebre napolnjene z vodo. Sedaj še-le spoznam, čemu so taka hodišča vrh strehe. Ker so hiše in samostan krite z lesenimi škodljami, pripravna so taka hodišča jako za gašenje, ako bi se prijel strehe ogenj; za silo je tudi voda pri rokah.

Solnce je rdečilo s poslednjimi žarki veličastne gore, ko smo še hodili po strehi; pazno sva poslušala zgovornega predstojnika, ki nama je razlagal in kazal vse znamenitosti po okolici. Zlasti lepo je bilo streljišče, ki je bilo vse v zastavah zaradi rojstvenega dneva svetlega cesarja. Znano je, da so Tirolci izvrstni strelci, rekel bi, rojeni, zato jim je strelišče preznamenit kraj. S strehe gredoč nama reče vodnik: »Če vaju kdo vpraša, kako vama je všeč »Zla čarovnica« in »Dobri možiček«, vprašajta ga, kdaj bodeta imela ženitnino,

in ali bi ju hotel poročiti.« Moj muhasti tovariš si je to res zapomnil in tako storil. Vprašanje je vzbudilo veliko smeha, dotičnemu pa ni bilo nič kaj všeč; težko ga je potolažil, češ, saj so me drugi naučili tega.

Prišedši raz streho na vrt smo našli zbranih več bratov redovnikov. Neki mlad brat se je jako zanimal za naše podzemeljske jame in golazni, ki živé v teh teminah. Delal se je tako nevednega, kakor bi ne znal niti najmanjše reči o naši domovini. Kako sva se pa začudila, ko sva videla njegov izborni akvarij, v katerem ima razne močerade in povodne živalice! Pozneje sva našla v njegovi delavnici na pol izdelano sliko, kar je dovolj pričalo, da ni samo umen prirodoslovec, ampak tudi spreten slikar. Na to pa se je pokazal še navdušenega pevca. Ker je bil cesarjev rojstveni dan, zabavali smo se v prijetnih pogovorih precej časa. Mi dva Kranjca sva z zanimanjem poslušala lepe tirolske »jodlarje«. Polna prijetnih čustev in zadovoljna s tako bratovsko gostoljubnostjo sva šla počivat. Spomnil sem se, kako neumno mnogi sodijo o redovnikih. Nekateri menijo, da pasejo samo lenobo in niso nikomur v korist. Drugi pa sodijo, da je v samostanih pusto, da ne sme biti nihče vesel in se ne sme baviti z nobeno stvarjo za svoje veselje. Brat, ki sem ga občudoval danes, počil bi vse take ljudi. Kako ljuba preproščina, kako mila nedolžnost mu je sijala raz obraz! In vendar je mož učejak, prijatelj prirode, vesel in pobožen h krati. Njegovo srce je polno življenja in navdušenja za vzore človeštva. Zares, samostansko življenje mora oni spoznavati, ki je hoče soditi po pravici.

Koliko storé ti navadni menihi za oliko narodovo! Učiti narod v cerkvi, vzgajati mladino v šoli, to je njih ve-

selje, njih delo, njih življenje. Redovnik je s celim srcem, z dušo in telesom to, kar je.

Tako sem premišljal pripravljajoč se za počitek.

Drugi dan je šel vlak še-le okoli desete ure v Inomost. Ta čas sva porabila, da si ogledava mesto in okolico še natančneje. Razven lepe lege nima mestece skoro druge zanimivosti. Le pokopališče, ki je zunaj mesta, iznenadilo je naju, ker takih spomenikov doslej še nisva videla. Vsi kažejo čisto katoliški, verski značaj; poganskih alegorij, kakoršnih vidiš dovolj po naši domovini, ne zapaziš tukaj. Na okrog ob zidu so rakve, katere zaljšajo večinoma oljnate slike na platno, predstavljajoč primerne dogodke iz novega in starega zakona. Zdi se ti, da hodiš po kaki slikarski galeriji. Izmed kipov mi je posebno ugajal lep angelj iz belega marmorja, ki je bil res umetalno delo. Skoro na vsakem spomeniku visi ali stoji pred njim na tleh posodica z blagoslovljeno vodo. Vse to ti kaže, da klije v srcih prebivalcev živo in čisto versko mišljenje.

Zahvalivša dobre brate za prijaznost, pohitiva na kolodvor, da se odpeljeva dalje. Železniška proga je vedno bolj napeta; kmalu pri odhodu pridrdra vlak v skoro tri ure dolgo sotesko, »Lienzer Klause« zvano. Tukaj so se leta 1809. vrli Tirolci, katere je vodil pogumni Andrej Hofer, čestokrat z uspehom bojevali za svojo domovino in zastavili pot prihajajočim Francozom.

Ne dolgo potem dospè vlak na postajo in v trg Innichen, ki je že 1166 m nad morsko gladino. V trgu je znamenita proštijška cerkev v romanskem slogu iz 13. stoletja; portal je starinsko jako znamenit. Žal, da nisem imel časa ogledati si jo natančneje. Za nas Kranjce je ta cerkev zanimiva še iz drugega

vzroka. — Naša Škofja Loka z okolico je bila do začetka našega stoletja last brižinskih škofov (Freisingen na Bavarskem). Rimsko-nemški cesar Oton II. jo je podaril l. 973. brižinskemu škofu in mejnemu grofu koroškemu Abrahamu, ki nam je tudi zapustil najstarejše listine v slovenskem jeziku, tako zvane »brižinske spomenike«. Sedmi njegovih naslednikov pa, škof Emiho, je poslal leta 1283. več podložnikov iz pusterske doline na Tirolskem v loško okolico, da bi iztrebili temne smrekove gozde in obdelali zemljo. Naselili so se v Bitnjah in Sorici. V Bitnjah so popolnoma izgubili svoj jezik, le priimki še spominjajo nemških naseljencev. V Sorici pa so si po nekaterih vaseh še nekoliko ohranili svoj jezik. Do današnjega dne se je pri njih tudi ohranil običaj, da vsako leto pošiljajo darov, navadno velikansko svečo, proštijiški cerkvi v Innichenu. Skoro gctovo sedaj sami še ne vedó, od kod ta običaj.

Ob nadaljni progi po pusterski dolini, katero s stranskimi dolinami vred prištevajo med najlepše na svetu, ne vidiš drugih znamenitostij, kakor izvirek Drave, ki pa je tukaj prav nezaten.

Konec pusterske doline pa te pripelje vlak po 190 m dolgemu mostu v trdnjavo »Franzensfeste«. Ime ima po cesarju Francu, ki jo je jel staviti l. 1833. Bila je dodelana še-le l. 1838. Ta trdnjava je jako važna za Tirolsko; brani namreč vhod v pustersko dolino in prehod preko Brenner-ja, ki je najnižji prelaz (1462 m) preko glavnega alpskega gorovja. Ta prehod je bil znan že Rimljanom. Leta 1772. je Marija Terezija

oskrbela boljšo cesto, po kateri so mogli voziti o vsakem letnem času. Novejšim zahtevam pa ni zadostovala sama cesta, ker je tod najkrajša zveza med Laško in južno Nemčijo. V letih 1864.—67. so gradili čez Brenner železnico, ki kaže jasno, kaj more izumiti človeški duh, in kako je napredovala tehnika v našem stoletju. Bilo je treba napraviti 22 zemeljskih prerovov in 60 daljših in krajših mostov, da se hlaon more viti preko hribovja vedno više in više. In vendar se zdi, kakor bi železnična črta bila ravna. Zato se pa šteje po pravici med najznamenitejše železniške stavbe v Evropi. — Vožnja čez Brenner je o lepem vremenu res krasna. Najzanimivejša je med postajama Gossensassom in Schellenbergom. Po dolgih ovinkih se ti vije navzgor, globoko pod seboj pa vidiš progo, po kateri si se vozil malo poprej. Semtertje se ti odpre veličasten pogled na ledenike in snežnike; vidiš Feuerstein, Schneespitze itd. Na vrhu tega pogorja je lepo gorsko jezero in kopališče, kamor se hodi bogata, na živcih bolna gospóda zdraviti in dihat čisti gorski zrak. Tu mora biti po letu res divno. Od tod drdra železnica navzdol skozi rove in po mostovih; naposled pride po dolgem rovu skozi hrib Izel mimo lepega samostana Wiltena na ravnino pred Inomost.

Ker se je nama nekoliko mudilo, nisva se dosti obotavljala na kolodvoru, ampak hitela sva, da si poiščeva primerne zavetišča in se okrepčava po dolgi vožnji. Bila sva jako dobre volje, stopivša v znamenito tirolsko glavno mesto.

(Dalje.)

Zasegati poméni v gorenji Savinjski dolini približno to, kar nemški »vorwerfen«. N. pr.: »Saj mi ni obstati, on me zmirom zasega zaradi njega.« »Ker sem ti dal ondan denarje, kolikokrat sem bil zasegan za to, kako me je ona zasegala za to!«

Jiha. N. pr.: »Oblačno je, morebiti pride kaka jiha«, govore okoli Vojnika in tudi v Šaleški dolini se bojda sliši. Pomeni pa, kar nemški: »ein Spritzer wird kommen«.

Cedilnikast, izgovori: »cedivnikast«. N. pr.: Ta neče ničesar dati, stiskavec je in »cedilnikast«, t. j. »skop«. Tako govore v Vojniku pri Celju.

Teležnik pomeni klin, (v Dobovi pri Brežicah) kateri se dene v jarem. V Savinjski gorenji dolini pa jarem pomeni »telige«, in »teležnik« pomeni: »ungeschickter Mensch«.

Trčak pomeni okoli Marenberga božjast (Fraisen).

Iz popotnega dnevnika.

(Piše P. Fl. Hrovat.)

(Dalje.)

Na ulicah je bilo dosti luž, — znamenje, da je deževalo. »Hvala Bogu!« vzdihnem, »sedaj bode hladnejše«. Vročina je bila namreč že neznosna. Ljudje so nama pripovedovali, da je bila pred dobro uro nevihta s točo. A hitro so se oblaki razgnali, in sijalo nama je toplo solnce. Če tudi sem hodil le malo časa po teh planinskih krajih, videl sem lahko, da je tod vreme jako muhasto; niti trenotek nisi varen, da te ne vjame ploha.

V načrtu potovanja je bilo zabeleženo: »Za znamenitosti tirolskega glavnega mesta 20. avgust.« Ker je do Oberammergau-a po tej poti še jako daleč, a 23. je trebalo biti tam, torej je trebalo čas umno porabiti. Bilo je še precej zgodaj popoldne, bila je torej ugodna prilika za površno ogledovanje mesta. Zato sem pregovoril tovariša, da sva mahnila v mesto.

V Inomostu se ni treba bati, da bi se človek izgubil, ker ni velik. Šteje

le kakih 30.000 prebivalcev z okolico, kakor naša Ljubljana. Ima pa lepo lego, rekel bi, za Solnogradom je najlepše izmed alpskih mest. Na vse strani ti zapirajo obzorje visoke gore z golimi grebeni in raznimi imeni. Prideva kmalu do mosta, ki vodi čez Ino na levi breg, kjer sta predmestji »sv. Nikolaja« in »Marija pomagaj«. Z mosta se nama je nudil lep razgled po okolici, zlasti o tem času, ko je rdečilo solnce s poslednjimi žarki visoke gore. Ob levem bregu Ine je zasajen nov drevored, ki še ni popolnoma dorastel. V drevoredu zagledam majhno piramido, ograjeno z železno ograjo. Radoveden grem bliže, da vidim, kaj je. V dnevniku je nisem imel zabeležene. Stopivši bliže, spoznam, da razna orodja na tej piramidi kažejo vremensko opazovanje, razni kazalci pa imena in lego raznih gorskih vrhuncev. Premalo sem zemljepisec, da bi si bil zapomnil vsa imena: pač pa sem se brigal za vreme in gorkoto,

ta spomenik. Na straneh počivata njegova tovariša Speckbacher in kapucin Haspinger, kakor ti kažejo spomeniki. Haspingerjev klobuk, križ, tobačnico in brevijar vidiš v 6. dvorani muzeja Ferdinandeja. — Nasproti tem spomenikom stoji spomenik vsem Tirolcem, ki so od l. 1796. padli v boju za domovino. Postavili so jim ga stanovi z napisom: »Absorpta est mors in victoriam«.

Na desni strani pri vhodu vodijo stopnice k tako zvani »srebrni kapeli«. Ime je dobila kapelica po podobi Matere Božje, ki je iz srebra, in po srebrnih podobah v oltarju, ki predstavljajo lavrentanske litanije. Ob steni vidiš 23 kipov raznih svetnikov. Vsi so domače delo. Znamenita sta še grobna spomenika nadvojvode Ferdinanda II. (u. 1595.) in njegove prve soproge Filipine Welserice (u. 1580).

Kot znamenitost ti kažejo tudi stare orglje, katere je baje papež Julij III. daroval cerkvi. Podoba cerkve same ni posebno znamenita. Zaradi poslednje oporoke cesarja Maksimilijana I. je bila sezidana v renesanškem zlogu od l. 1553. do 1563.

Na levo poleg cerkve je cesarska palača. Posebnih znamenitostij ne vidiš v njej, izvzemši velikansko dvorano in kapelico. Ob določenih urah je vsakomu dovoljeno, da vstopi in si jo ogleda.

Blizu cesarske palače je zgodovinsko znana »zlata strešica — das goldene Dachel«. No, ta znamenitost je altana ali balkon v gotičnem zlogu z bakreno, pozlačeno streho. Grbi in slike spominjajo na cesarja Maksimilijana I., ki je dal altani to podobo. Poslopje je dandanes mestna last. Bila je nekdaj stolica tirolskih deželnih knezov. Odkar je leta 1363. prišlo Tirolsko pod Habsburžane, in so stanovi prisegli zvestobo novemu knezu Rudolfu IV., Ustanovi-

telju, ostali so Tirolci zvesti Habsburžanom v veselih in žalostnih časih do današnjega dne. Ko sta po Rudolfovi smrti brata razdelila dedne dežele (l. 1379.), nastale so velike homatije, ki so trajale več nego sto let. Okoli leta 1415. je Tirolsko vladal Friderik. Razni domači prepiri in mogočni sovražniki so ga pripravili ob vse. Izgubil je svoja posestva v Švici in bil prisiljen zapustiti tudi Tirolsko. Le srca prebivalcev so mu ostala zvesta. Taval je okoli brez dežele, zato so mu prideli ime Friderik »s praznim žepom«. Prišel je celó v pest svojemu najmogočnejšemu sovražniku, cesarju Sigismundu, ki je prigovarjal tirolskim stanovom, naj prisežejo njemu (Sigismundu) zvestobo, pa brez uspeha. Poslednjič se posreči Frideriku, da uide iz zavora. Ves truden in lačen pride po noči do vrat svojega zvestega mesta Bludenca in prosi, naj mu odpró. Še le potem, ko po glasu spoznajo svojega gospoda, odpró mu vrata. Od tod je hodil po deželi, da se prepriča o mišljenju. Prišedši v Landeck v romarski obleki, kakor pripovedujejo, opeval je zbrani množici ob cerkvenem shodu z ganljivimi besedami žalostno usodo kneza, katerega je pregnal sovražnik iz dežele. Ko je videl, da so vsi ganeni, razodene se jim, kdo je. Prisežejo mu zvestobo in ga navdajo s srčnostjo. Vsa dežela se vzdigne zanj. Pride srečno v Inomost. Ko se spravi tudi s cesarjem Sigismundom, dobi Tirolsko popolnoma v svojo oblast. Z modrim gospodarstvom in varčnostjo si je zopet pridobil imetja. Da bi odvrnil od sebe pridevek »s praznim žepom«, dal je nad vrati svojega gradú postaviti altano s pozlačeno streho, ki je stala neki 30.000 zlatov.

Znamenita je tudi jezuvitovska cerkev z veličastno 60 m. visoko kupolo, in

pa župnijska cerkev sv. Jakopa blizu »zlate strešice«. Poslednja ima lepe oltarne slike; znamenit je v njej grobni spomenik nadvojvode Maksimilijana, predstojnika nemškega viteškega reda.

Rad bi si bil še ogledal slavno znano tirolsko slikarno za slike na steklo, ki je pri slavoloku — »Triumphforte«. Ta slavolok so postavili ob priliki ženitnine poznejšega cesarja Leopolda II. z infantinjo Marijo Ludoviko (l. 1765.), ko je prišla v mesto na slovesnost tudi cesarica Marija Terezija s soprogom Francem I.; poslednji je pa med veseljami nagloma umrl. Tudi pokopališče z lepimi grobnimi spomeniki bi bil rad ogledal bolj na drobno, pa dopoldne ni bilo več časa, popoldan je bil pa odločen za hrib Isel in grad Ambras.

Ko se nekoliko okrepečava, poiščeva hitro voznika, da naju popelje na določeni kraj. Sedeva v prvi voz, pa nisva dobro zadela, ker je kljuse šepalo le počasi, če tudi je bič pel. Tovariš mi reče, da je to žival pač cigan ukradel Ribničanu in jo prodal v Tirole. Včasih je sicer dobro, da se počasi voziš po tujih krajih, ker tako ti je prilika, da si lahko ogledaš vse natanko. Če se ti pa mudi, in bi v kratkem času rad ogledal mnogo, ni prijetno. Polagoma prikrevlja naš Pegazov brat po cesti do lepe opatije Wilten, kjer pred velikimi vrati stražita božji hram velikana Hajmon in Tirz, ki sta ustanovila opatijo, kakor pripoveduje ljudska govorica. Le še nekaj minut — in bili smo v podnožji hriba Isela. Sedaj se je pričela za ubogo živinče še le prava trnjeva pot; bilo je treba vleči navkreber. V pičli pol uri jo srečno primahamo do vrha, kjer je lep prostor z zasadbami, poslopji in spomeniki. Proti Sillski dolini so strelišča tirolskega cesarskega lovskega polka.

Od tod imaš prelep pogled po Inski dolini in na mesto.

A Tirolci so tudi ponosni na ta zgodovinsko znameniti kraj, in to po pravi! L. 1809. so od tod pod vodstvom hrabrega A. Hoferja trikrat pometli sovražnika iz Inomosta in ga potem potisnili iz dežele. Na te domoljubne čine vrlih Tirolcev te spominjata dve piramidi, okrašeni z avstrijskim in tirolskim grbom. Na prvi bereš napis: »Tempora quae volvunt discrimina semper in altis Austria splendebit tecta valore suo. 1703. 1797. 1809.«, in na drugi: »Donec erunt montes et saxa et pectora nostra Austriacae domui moenia semper erunt. 13. April. 29. Mai. 13. August. 1809.«

Manjša piramida iz belega marmorja te spominja častnikov in vojakov tirolskega polka, ki so žrtvovali svoje življenje za domovino v letih 1848., 1849., 1859., 1866. in 1878. Največje in najlepše poslopje je pa nekak muzej tirolskega cesarskega lovskega polka. Po dvoranah so razobešene podobe odličnih častnikov, slike bitev, trofeji itd. Tu vidiš tudi Hoferjev, Speckbacherjev in Haspingerjev portret. — Kdor pride v Inomost, naj ne zamudi iti pogledat na hrib Isel (630 m), ne bode mu žal. Ko sem pred kakimi desetimi leti pisal za »Vrtec« »Andreja Hoferja«, pregledoval sem mnogo, mnogo po zemljevidu te kraje, da bi si jih vsaj nekoliko mislil. Pa sedaj sem se prepričal, da ti dá tudi najboljši zemljevid le slabo podobo kraja.

Pičlo uro hoda od Isela proti vzhodu stoji na vznožju istega pogorja grad Ambras, ki je bil sezidan že v 13. stoletju. Svoje sloveče ime ima po vojvodi Ferdinandu, sinu cesarja Ferdinanda I., in soprogu Filipine Welseric, hčere bogatega patricija iz Augsburga. Ko je bil leta 1547. z očetom na državnem

zboru v Augsburgu, seznanil se je ž njo in se pozneje skrivaj ž njo poročil. Bil je nadvojvoda Ferdinand velik prijatelj in pospeševalec umetelnosti. Od leta 1563. je bil cesarjev namestnik na Tirolskem. V tem času je razširil grad Ambras in v njem nakopičil razne umotvore, ki so se pozneje še pomnožili.

V začetku našega stoletja se dragocena zbirka ni zdela več varna na tem kraju, zato so jo prenesli na Dunaj. Pa tudi tukaj ni bila varna pred sovražnikom. Na povelje mogočnega Napoleona je romala marsikatera znamenitost iz te zbirke v Pariz.

Do najnovejšega časa si lahko videl to zbirko v Belvederu na Dunaju. Imela je poseben oddelek z imenom »zbirka iz Ambrasa«. Ko so leta 1889. dodelali novi c. kr. dvorni muzej za naravoslovje in zgodovinsko umetelnost, prenesli so to znamenito zbirko iz Belvedera v muzej.

Grad Ambras je bil dolgo zanemarjen. V novejšem času so ga popolnoma prenovili. Staro, še ostalo zbirko so pomnožili z raznimi dragocenostmi iz cesarskih zbirk z Dunaja in iz Laksenburga. Od leta 1882. je grad Ambras kot muzej občinstvu zopet odprt vsak dan dopoldne in popoldne.

V pritličju je v dveh velikih dvoranh mnogobrojna zbirka raznega orožja, oprave itd., urejena po letih, iz srednjega veka do današnjega časa. Pred očmi ti je, rekel bi, vsa viteška dōba. Nekak strah spreleti človeka, ko zagleda med drugim prekrasno, težko opravo zgodovinsko slavnega viteza, ki se je v njej boril za kratek čas po viteških

igrah (turnirjih), pa tudi vihtel svoj težki meč slavno proti zakletemu sovražniku krščanstva — divjemu Turku. Vsa ta težka oprava ti kaže, kako močan in čil je bil srednji vek in kako mehužen je sedanji čas. — Znamenita je tudi velika »španska dvorana« (43 m dolga, 10 m široka) s preumetelno vdelanimi vrati. Ob stenah visé portreti tirolskih grofov in vojvod od l. 1229. do 1600. Po 21 drugih dvoranh so razpostavljene razne stare dragocenosti različnih strok. Ni tu prostora, da jih omenjam posamezno. Rabiš več nego dve uri, da si le površno ogledaš te znamenitosti. Utrudi se ti tudi spomin, in nekako vesel si, ko stopiš zopet pod milo nebo na lep vrt okrog gradú. Nisva ga dolgo ogledovala: nebo se je pooblačilo, in kmalu je deževalo. Hitro poiščeva svojega voznika, da naji potegne kljuse nazaj v mesto. Bilo je že proti večeru. Od vseh strani so korakali po cestah hribolazci z debelimi gorjačami v roki in z vrečo na hrbtu proti mestu. Spomnil sem se otročjih let v domači hiši, ki stoji tudi med planinami. Od leta do leta so prihajali preko planin možje z debelimi, dolgimi gorjačami in vrečami na hrbtu in se oglasili v hiši. Seveda niso bili tako lepo oblečeni. Bal sem se teh čudnih mož. Hitro sem smuknil za peč in jih ogledoval z zapečka. Bili so tihotapci, ki so s Hrvaškega in Oggerskega nosili tobak in ga prodajali po samotnih vaseh in hišah. — Tako čudni so se mi tudi tukaj zdeli ti hribolazci in hribolazke z gorjačami v roki.

(Konec.)

